

FOLKEKIRKE I ET LIVSSYNSÅPENT SAMFUNN

Året med reformasjonsmarkering nærmer seg slutten. Ved årets begynnelse var jeg en tur i kjelleren for å se om jeg kunne finne den nesten meteren høye Lutherstatuen i blikk, med en spilledåse inni som spilte *Ein feste Burg ist unser Gott*. Min mor kjøpte den i grøssende fascinasjon i Heidelberg da vi bodde der i 1965. Men nå var min barndoms blikk-Luther søkk vekk. Det var kanskje like greit. Men sånn rent bortsett fra det har det vært et begivenhetsrikt år, med mange flere arrangementer, seminarer, artikler, bøker, utstillinger og forstillinger enn de fleste av oss hadde drømt om. Jeg har en halvmeterhøy bunke med Luther-bøker på nattbordet jeg enda ikke har hatt tid til å lese. Heldigvis har det i Norge vært mer faglighet enn Luther-stash. Det har vært sterke øyeblikk. Det har vært mye læring. Jeg skal ikke våge meg på hverken en oppsummering eller en evaluering. Men jeg opplevde nok deler av Luther-hyllesten som litt krevende. Det er nok ikke slik at vi kan tilskrive Luther alene æren for demokrati, skolevesen og velferdsstat.

Heldigvis har også de kritiske analysene av Luthers tenkning og ettertidens bruk av Luther vært til stede i reformasjonsmarkeringen. 10. november arrangerte Holocaustsenteret, Mellomkirkelig råd og Norske kirkeakademier seminaret *Kirken og jødene – i skyggen av Luther*. Denne tittelen oppsummerer seminaret godt, om hvordan Luthers uttalelser om jødene ble brukt til å legitimere overgrep og folkemord helt frem til i dag.

Et annet arrangement - som nok gikk under radaren - var seminaret *Luther og De Andre* i oktober i år. Seminaret handlet om utviklingen av nasjonalstaten etter reformasjonen, om økt makt til fyrsten, om utviklingen av nasjonalstatene i retning større religiøs og konfesjonell enhet, etter prinsippet *Cuius regio, Eius religio* (Fyrstens tro skal være folkets tro), og hvordan dette ble brukt overfor religiøse og etniske minoriteter og annerledes tenkende av alle slag. Vi fikk høre om hvordan minoriteter ble definert som *De Andre* (Otherness), og definert ut til samfunnets randsone. Stikkord for seminaret var makt og avmakt, minoritet, majoritet, stat og kirke, kongemakt og teologisk begrunnelse. Seminaret tok opp minoriteter som jødene, urfolk, LHBT og muslimer, hvordan de opplever å bli definert som Den Andre, deres arbeid for konfrontasjon og forsoning, og hva det å oppleve Andregjøring gjør med enkeltmennesker og grupper.

Disse to seminarene bidro sammen til å peke på utfordringer knyttet til forholdet mellom majoritet og minoritet nettopp i lys av reformasjonen. Det ble tydelig kirken må ha en velutviklet varhet for prosesser som bidrar til *Andregjøring* av grupper av mennesker. For meg danner disse to seminarene dessuten et nyttig bakteppe for refleksjoner når vi skal jobbe med ny lov for tros- og livssynssamfunn. Det viktig å få på plass en helhetlig lovgivning som både sikrer likebehandling av tros- og livssynssamfunn, men som også tar høyde for at Den norske kirke har særlige oppgaver og en særlig stilling, slik Grunnlovens § 16 forutsetter. Det er vår jobb som kirkeledere å sikre best mulig rammebetingelser for Den norske kirke. Der står vi på og jeg er veldig glad for at forhandlingene om statsbudsjettet i høst resulterte i en tilleggsbevilgning på 50 millioner. Dette medfører at det ikke lenger er like stor fare for kutt i stillinger neste år og vi kan gå i gang med å forberede kirkevalget i 2019. En stor takk til dem som fikk dette i havn.

Forslaget til ny lov for tros og livssynssamfunn inneholder en viktig tolkning fra departementets side om hva Grunnlovens § 16 faktisk betyr. Høringsutkastet til ny lov anerkjenner både betydningen av tro og livssyn i samfunnet generelt, men også hva Den norske kirke betyr og har betydd. Dette er bra!

Trossamfunn er ofte større enn ren medlemsbetjening, og for kirkens vedkommende springer dette nettopp ut av dens vesen. Kirken kan ikke lukke seg igjen og være tydelig på sine grenser. En kirke skal sprengre grenser, den kan ikke være navlebeskuende og lukket.

Det ligger til forståelsen av hva Den norske kirke er, at den har noen oppgaver som gjør at den ikke bare er for medlemmene. Folkekirken er ikke først og fremst kvantitet og statistikker, men teologisk begrunnet. Den utfører en del lovpålagte oppgaver på vegne av hele samfunnet, men spiller i tillegg en viktig rolle i mange lokalsamfunn. Ikke minst når det gjelder diakoni og kirkemusikk er kirken til stede for flere enn medlemmene. Dette gjelder også i et livssynsåpent samfunn. Kirken skal være raus og åpen og på tilbudssiden. Vi kan ikke være rigide eller engstelige. Men vi skal være lydhøre og bevisste overfor dem som ikke ønsker å ha en relasjon til kirken.

Gjennom statskirken fikk staten legitimitet av kirken og ga makt til kirken. På mange måter er dette noe som er dypt i strid med evangeliet og med kirkens vesen. Kirkens rolle har endret seg mye. Også ved at den har mindre makt. Det er slutt på det hegemoniet som kom til uttrykk i at kirken «eide» bygda. Det er slutt på kirkens selvfølgelige rolle. Men fortsatt er kirken i mange lokalsamfunn tett sammenvevd i stedets liv og historie. Kirkebyggene er overalt og er viktige uttrykk for troens tilstedeværelse i samfunnet. Det er en hovedoppgave fremover både for kirke og samfunn å ta vare på disse bygningene.

Troen leves først og fremst lokalt – uansett religiøs tilhørighet

Det ikke er bare Den norske kirke som er viktig i lokalsamfunn. Også andre tros- og livssynssamfunn spiller en viktig rolle i mange lokalsamfunn, med sine tilbud og arrangementer. Tro og livssyn er sentralt i veldig mange menneskers liv, det er en essensiell del – og en eksistensiell del - av det å være menneske. Derfor er det naturlig at dette får prege lokalsamfunnene og at kommunal tjenesteyting må være seg bevisst. Jeg mener at vi i større grad enn i dag må tenke tro og livssyn som en ressurs både i lokalsamfunn og i storsamfunn. Et tros- og livssynsåpent samfunn anerkjenner at tros- og livssynssamfunn er samfunnsinstitusjoner som opprettholder, bygger og utvikler fellesskap. Et livssynsåpent samfunn arbeider for å redusere berøringsangst for tro og livssyn. Vi trenger mer – ikke mindre - kunnskap om og nærkontakt med levende tro og livssyn. Også som et grunnlag for kritisk refleksjon om usunne eller problematiske sider ved religioner og livssyn.

Den norske kirke har aktivt sluttet seg til prinsippene for et tros- og livssynsåpent samfunn. Den norske kirke har i kraft av sin posisjon og størrelse et spesielt ansvar for å være rollebevisst og ryddig. Vår majoritetsposisjon forplikter oss både til å ivareta egne medlemmer og til å bidra konstruktivt inn i samfunnsdebatten. Men det betyr ikke at Den norske kirke vil være på defensiven eller i mindre grad enn tidligere ivareta sitt samfunnsansvar. Tvert imot, vi vil bidra til at vi i enda større grad vil se tro og livssyn i det offentlige rom og i den offentlige debatt. Vi skal bidra inn i diskusjonen om religionens rolle i samfunnet, om religionens egenverdi. Vi kan som kirke være med å advare mot instrumentell tilnærming til religion, for eksempel ved å gjøre den til et redskap for integrering.

Jeg mener at tros- og livssynsnorge trenger at Den norske kirke ikke trekker seg ut og har nok med sitt eget. Det er viktig at Den norske kirke er solidarisk og står sammen med andre tros- og

livssynssamfunn, der vi kan. Derfor er det så bra at Den norske kirke deltar i Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn, også i saker det er uenighet om. Det er svært mye vi kan stå sammen om. En ting er sider ved arbeidet med ny lov og generell tros- og livssynspolitikk. Men vel så viktig er det at vi står sammen i å løfte frem betydningen av tro og livssyn i samfunnet. At tros- og livssynssamfunn er med og diskuterer hva slags samfunn vi skal ha. At vi er med å sikre brede arenaer for verdidebatt som også reflekterer det religiøse. Her må vi som det desidert største trossamfunnet stå sammen med de mindre og bidra sterkt til å utvide rommet – både for andre og oss selv.

Men det er ingen grunn til å legge skjul på at det også er dilemmaer her. Vi skal både kjempe for best mulig rammebetingelser for en bred folkekirke som er tilsted over hele landet. Og vi skal bidra til likebehandling. Noen hver av oss kan nok ha våre livssynspolitiske blindsoner. Men som majoritetskirke må vi klare den vanskelige balansegangen å både fronte egne interesser og stå sammen i fellesskapet av tros- og livssynssamfunn. Jeg tror vi må være ærlig om disse dilemmaene. Men av og til kan det være snakk om tilsynelatende motsetninger. Jeg tror det er mulig å være e folkekirke i et livssynsåpent samfunn. Jeg tror det er mulig å være frimodig om kirkens budskap, jobbe for kirkens kår og samtidig arbeide for likebehandling. Det krever både ærlighet og ryddighet. Men om kirken forskanser seg og tillater seg å være nærsynt på egen rolle, har vi gitt fra oss muligheten til å være offensivt med som en viktig premissleverandør for fremtidens religionspolitikk. Derfor kan vi i tiden fremover både snakke om å bygge en fortsatt bred folkekirke som majoriteten hører til og støtte aktivt opp om livsbetingelser for alle tros- og livssynssamfunn. Med raushet og ryddighet. Jeg tror det er mulig.

Kristin Gunleiksrud Raaum, leder i Kirkerådet